

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

april 3 • 2017

Svenske
middelaldermønter i
Fitzwilliam Museum,
Cambridge

Gustav II Adolfs
Säteröre 1628 med
två överlappande
rikssköldar

Sten Törngren
1920 – 2016

SNF:s årsberättelse
för år 2016

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47 × 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 × 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 × 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 × 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 kr

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 kr

2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr

4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2017

Annonsen på årsbasis får dessutom 20 % rabatt

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonsen som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 3 • 2017

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Svenske middelaldermönster i Fitzwilliam Museum, Cambridge	56–60
Gustav II Adolfs Säteröre 1628 med två överlappande rikssköldar	64–65
Årsberättelse för år 2016 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen	67–72

FASTA RUBRIKER

PERSONALIA. Sten Törngren 1920–2016	61–63
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	63
NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER. Bernt Thelin & Magnus Wijk: <i>Skånepolletter</i>	66
LÄSTIPS.	66
FRÅGESPALTEN. Varken peng eller pollett	72
PRESSKLIPP 1925. Namnen på småsedlarna	72
AUKTIONER & MÄSSOR.	72

OMSLAG

Penning präglad i Sigtuna för Olof Skötkonung (995–1022) daterad till cirka 995–1005. På åtsidan ses omskriften OLOF REX ANZTUE (Olof, kung i Sigtuna). På frånsidan ses inskriften CRVX med en bokstav i var korsvinkel och i omskriften anges Godwine (GOWNE) som myntmästare. Myntet har tillhört Sven Svensson och såldes på offentlig auktion genom AB Hirsch Myntauktioner år 1966 (som nr 1) med utropspriset 2 500 kronor. Se dess vidare öden i Jørgen Steen Jensens presentation av även andra svenska medeltidsmynt som finns i Fitzwilliam Museum i Cambridge på sidorna 56–60 i detta nummer.

FOTO: EIMEAR REILLY, FITZWILLIAM MUSEUM, CAMBRIDGE.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar

kl. 10 - 12 och 13 - 16
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2016 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

VÅREN 2017

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik. Passa på att botanisera i vårt numismatiska bibliotek innan samvaron, öppet från cirka 16.00.

FOTO: GABRIEL
HILDEBRAND, KMK.
FÖRSTORAD.

LAGOM TILL PÅSK visar vi denna stolta tupp med devisen COURAGE GIÖRET på en spelpenning från mitten av 1700-talet, troligen 1766. Just denna är i koppar, vilket var vanligast, men den gjordes också i silver. Stamparna graverades av Carl Johan Wikman. Den gående tuppen efterliknar Daniel Fehrmans fränsida på spelpenningen 1750, vars åtsida har den kända "Hönstavlan" av konstnären Johan Pasch från 1747 som förebild.

På tuppens fränsida står SPEL=PENNING och därunder ordet LAGOM, som ju förknippas med medaljgravören Johan Carl Hedlingers motto och hos vilken Wikman en tid var elev. LAGOM står det med grekiska bokstäver på Hedlingers berömda medalj.

Numera hör "lagom" till den senaste svenska ord-
exporten. Varken för mycket eller för lite. Lagom är bäst.

APRIL

26 **Föreningskväll**
Obs! Föredraget med Michael Märcher är inställt

Plats Banérgatan 17
18.00 **KÖP, BYT OCH SÄLJ.** Tag med numismatiska objekt som ska lämna din samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

MAJ

13-14 **SNF:s årsmöte**
Plats Grand Hotell, Norrköping
Program se: SNT 2017:1 sid. 18 samt www.numismatik.se
Anmälan till Roger Lind, 073-949 60 84 eller e-post sigge@live.se, senast 28 april 2017.

31 **Föreningskväll**
Plats Banérgatan 17
18.00 **KÖP, BYT OCH SÄLJ.** Tag med numismatiska objekt som ska lämna din samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16
Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna
Hemsida: www.numismatik.se
SNT finns på Facebook

Svenske middelaldermønter i Fitzwilliam Museum, Cambridge

Af Jørgen Steen Jensen

Fitzwilliam Museum i Cambridge. Huvudentrén.

FOTO: WIKIPEDIA. FOTOGRAF: ANDREW DUNN.

Fitzwilliam Museum i Cambridge har en betydelig samling af europæiske middelaldermønter, som i hovedsagen er en testamentarisk gave fra den berømte middelalder numismatiker Philip Grierson (1910–2006).

Grierson havde begyndt opbygningen af sin private samling under de sidste år af 2. Verdenskrig og i årene derefter. Han var aktiv samler gennem hele sit liv og han havde meget tidligt ladet forstå, at han ville testamentere sin samling til museet (hvor den allerede længe havde været opbevaret), og det er formentlig årsagen til, at han allerede 1949 blev *honorary keeper*, nærmest en titel, der kan oversættes som titulær samlingschef.

På et ret tidligt tidspunkt bestemte han sig til at få samlingen katalogiseret, således at katalogerne kunne tje-

ne som håndbøger. Det umiddelbare forlæg var et fransk trebinds værk fra før 1. verdenskrig af A. Engel og R. Serrure om europæisk middelaldernumismatik,¹ men han lod også gerne forstå, at det ligeledes fransk-sprogede trebinds katalog over middelaldermønterne hos den københavnske købmand og numismatiker, senere også arkæolog og museumschef Christian Jürgensen Thomsen (1788–1865) var en inspiration, vel også fordi det blev udarbejdet på ret få år af den unge danske historiker og numismatiker, Kristian Erslev.² Det kan tilføjes, at første bind også foreligger i en amerikansk udgave, takket være et initiativ fra Alex G. Malloy, som forsynede bogen med en del fotografier, og i øvrigt blev fagligt støttet af nogle museumsfolk, bl.a. Alan M. Stahl, *American Numismatic Society*.³

Det første bind af serien udarbejdede Philip selv med sin daværende assistent Mark Blackburn (1953–2011), og det udkom 1986. Det dækkede de tidligt middelalderlige vesteuropæiske mønter, altså de merovingiske og karolingiske mønter fra 400-tallet til 1000-tallet.⁴

Siden er der kommet et bind med mønter fra Syditalien, Sicilien og Sardinien ved Philip Grierson og professor Lucia Travaini,⁵ et med kristne (ikke-islamiske) spanske og portugisiske mønter ved Miquel Crusafont og Anna Maria Balaguer med Philip Grierson som medforfatter.⁶ Det foreløbig seneste bind dækker Norditalien, og det er skrevet af Bill Day, Michael Matzke og Andrea Saccocci.⁷

Mange andre bind er godt på vej, det gælder også det nordiske og baltiske bind ved dr. Elina Screen, Ivar Leimus og undertegnede, det skal have arbejdstitlen *Medieval European Coinage*, bd. 10, *Nordic and Livonian Coinage*. Min medforfatter, dr. Elina Screen, Oxford, er i øvrigt efter Mark Blackburns død blevet leder af det store projekt, som er taget under vingerne af *British Academy*, London. Det bør nævnes her, at der er en enkelt, væsentlig del af Philip Griersons middelalder samling, som man forgæves må søge efter i Cambridge. Det er de byzantinske mønter, som han skænkede til *Dumbarton Oaks* institutionen i Washington, DC, USA, hvor de indgår i en større sammenhæng. Philip Grierson udarbejdede selv flere af de byzantinske kataloger, der er udgivet i USA.⁸

Philip Grierson var meget omhyggelig med at notere proveniensens på

1. Olof Skötkonung, Sigtuna.
Fra Locketts auktion 1956.

2. Olof Skötkonung, Sigtuna.
Fra Svenssons auktion 1966.

3. Knut Eriksson.
Dublet fra KMK 1947.

sine mønter, så vidt den kunne fastslås, det gælder normalt den nærmeste proveniens, altså der hvor han selv havde erhvervet mønterne, ofte ved køb, men undertiden ved bytte eller som gave. Men det sker, at proveniensangivelserne går flere led tilbage. Til sammen giver proveniensoplysningerne således et indtryk af, hvad der var tilgængeligt på møntmarkedet, især i London, i midten og i anden halvdel af 1900-tallet. Ganske ofte fik Philip naturligt nok tilsendt auktionskataloger både fra England og fra udlandet og dem har han – alt efter sine aktuelle økonomiske muligheder – reflekteret på.

Mens museumssamlinger i de nordiske lande i væsentlig grad er bygget op omkring fundmønter, så er det kun i ringere grad tilfældet i Cambridge samlingen, eller rettere sagt, det er forholdsvis sjældent, at en fundproveniens kan angives, selv om europæiske middelaldermønter i sagens natur praktisk taget alle er fundmønter!

Philip Grierson sørgede som nævnt for at notere hvilke mønter han erhvervede samt hvornår og af hvem. Blandt de tidligst erhvervede i de svenske samlinger er to gotlandske mønter, erhvervet fra den kendte mønthandler B. A. Seaby Ltd. i London 12. januar 1946. Det er en gode (eller gute) af den ældste type samt en brakteat (hulpenning) med W for Visby, Galster 134 og 137,⁹ de stammer fra den betydelige samler Lord Grantley (1855–1943), hvis omfattende samlinger af europæiske middelaldermønter blev solgt på auktioner i London i de sidste krigsår, vistnok til ret lave priser, således at mønthandlere kunne købe til lager, hvorefter samlerne efter krigsafslutningen kunne forsyne sig, stadig til

nogenlunde overskuelige priser. Lord Grantleys søn lod samlingerne sælge for at dække udgifterne efter faderens død, og salget blev spredt over et par auktioner for ikke at ødelægge markedet.¹⁰ Ganske mange af Lord Grantleys mønter blev erhvervet af en anden storsamler, Richard Cyril Lockett (1873–1950), og på auktionerne efter Locketts død havde Philip Grierson også lejlighed til at foretage erhvervelser. Det kan være svært at orientere sig i datidens auktioner og auktionskataloger, og man kan således se i katalog nr. 3 til Locketts samling, at 32 små svenske brakteater fra slutningen af 1100-tallet og to hundrede år frem var samlet i ét lot, som altså blev købt af Philip Grierson for en pris af 27£, det vil sige under 1£ for en mønt!¹¹ Philip Grierson har indbygget oversigter over bl.a. Grantleys og Locketts auktioner i den udmærkede numismatiske bibliografi han udarbejdede, og som kom i to udgaver. Herfra kan man så gå videre til de enkelte auktionskataloger, der undertiden er forsynet med relevante illustrationer.¹²

Grierson satte normalt år 1500 som grænse for middelalderen, hvilket er rimeligt nok for Sydeuropa, mens vi i Norden er tilbøjeligt til at sætte grænsen en menneskealder senere.

For at belyse Philip Griersons måde at samle på i de tiår hans samling blev opbygget, har jeg set på tre store grupper af erhvervelser af svenske mønter fra Middelalderen, nemlig:

1. en gruppe på 25 svenske og gotlandske mønter, som blev erhvervet blandt dubletterne fra Kungl. Myntkabinetet (KMK) ved et besøg i Stockholm 1947, og 2. en lidt mindre gruppe, der blev erhvervet på en af de første auktioner over Locketts sam-

ling og endelig 3. 7 mønter fra første del af den berømte Sven Svenssons samling. De tre grupper udgør ca. 40 % af Griersons svenske og gotlandske samling og kan således nok siges at være et repræsentativt udvalg.

Ved kataloget over det halve hundrede mønter, som er opstillet kronologisk, men opdelt efter de tre hovedproveniens (KMKs dubletter, Locketts samling og Svenssons samling), slutes til sidst med en talangivelse, mellem 533 og 648. Tallene henviser til den aktuelle nummerering af de svenske og gotlandske mønter i kataloget over Griersons nordiske og baltiske mønter *Medieval European Coinage*, bd. 10.

Det kan være passende her at komme med nogle personlige bemærkninger om Philip Grierson. Han boede siden 1930'erne på *Caius and Gonville College* i selve centrum af Cambridge og med udsigt til byens torv, og han spillede en betydelig social rolle i sit college lige til de aller sidste år, bl.a. havde han en filmklub, hvor han som vært med glæde viste nye spillefilm for en gruppe studenter eller blot for besøgende, som f. eks. undertegnede.

1. Philip Griersons mønter fra Kungl. Myntkabinetet (KMK), Stockholm, 1947

Philip Grierson holdt meget af at rejse, både til kongresser og på studieophold. Som reglerne var i det meste af 1900-tallet kunne flere af de offentlige møntkabinetter afhænde dubletter fra samlingerne, enten ved en form for direkte salg eller ved bytte – Den kongelige Mønt- og Medallesamling i København havde for eksempel ligefrem en ministeriel tilfaldelse til at bruge dubletter til bytte.

4. Johan Sverkersson.
Fra Locketts auktion 1956.

5. Erik Eriksson.
Dublet fra KMK 1947.

6–7. Valdemar.
Dubletter fra KMK 1947.

Ved et besøg i Stockholm i sommeren 1947 erhvervede Grierson den 15. august hele 25 svenske og gotlandske mønter fra dubletsamlingen i KMK. Det drejede sig om:

1–2) To brakteater fra Svealand, Knut Eriksson (1167–96), LL (Lagerqvist 1970¹⁸) IA:5c (*ill.* 3) og 7d. 538–39.

3) En brakteat med en krone, antagelig fra Erik Eriksson, Götaland, antagelig Lödöse, c. 1220–50, LL XVI A:1 (*ill.* 5). 546.

4–5) To brakteater fra Götaland, Valdemar (1250–75), med henholdsvis et kronet hoved, LL XVII A (*ill.* 6) og kronet løvehoved, vendt mod venstre, LL XVII B:5b (*ill.* 7). 547, 550.

6) Magnus Ladulås (1275–90), Svealand, hulpenning (brakteat) med M hvorunder kugle, LL XC:3c. 551.

7–8) Magnus Eriksson (1319–64), tosidede mønter, forsiderne har løve vendt mod venstre, bagsiderne har tre kroner omkring henholdsvis stjerne og tårn, LL XXVII A:13a og 14. 560–61.

9–10) Hulpenninge (brakteater) efter 1354 med henholdsvis L (Lödöse) og S (Söderköping?) (*ill.* 9), omgivet af stråler, LL XXVIII A:2a og 3 var. 565–66.

11–12) Hulpenninge (brakteater) med kronet hoved en face, Stockholm, af typen kronet hoved, ældre og yngre, Malmer 1980,¹³ Kronet hoved, Ældre IIh, 78, og Kronet hoved, Yngre IIc, 138. 570, 574.

13–14) Hulpenninge (brakteater) med kronet A (Västerås) henholdsvis S mellem stjerner (Söderköping), Malmer 1980, Kronet A YIIa; kronet S, Malmer 1980, KrS Åa, 277. 579–80.

15) Albrecht af Mecklenburg (1364–89), örtug før 1380, Söderköping (*ill.* 10), for- og bagside som henholdsvis Rundberg 1402 og 2521.¹⁴ 585.

16–17) Karl Knutsson (1448–57, 1464–65, 1467–70), örtuger, Stockholm og Åbo/Turku, forsiderne har oven på kors våbenskjold med kongens familievåben: en båd, LL A:3a, mens stykket fra Åbo har skjold med kronet A over båd på kors, LLD:6; sidstnævnte mønt er gennemboret (*ill.* 11). 600, 604.

18–19) Sten Sture den Ældre (1470–97, 1501–03), örtug og halvörtug fra Stockholm; örtugens forside har kronet hoved med indskrift for Skt. Erik, bagsiden har våben med tre kroner og årstallet 1478, som viser hen til møntforordningen fra dette år, mens halvörtugen har S på forsiden og indskrift for Skt. Erik samt krone på bagsiden, LLI:2a og II:10b. 608, 611.

20–21) Sten Sture den Ældre, örtug og halvörtug fra Västerås. Forsiden på örtugen har indskrift for Skt. Erik og våbenskjold med tre kroner, bagsiden har kronet A; forsiden på halvörtugen har indskrift for Skt. Erik og krone, bagsiden har A, LLI:5b og II:16c. 613, 616.

22) Gotland. Penning c. 1150–1210, bagsiden har kirke mellem to tårne. LL XX. 624. Myrberg I:2, c. 1170–80.¹⁵

23–25) Gotland. Penninge, c. 1210/20–60/70, penning med stjerne med seks spidser, bagsiden har kors med skravering; penning med dobbelt trekant med centralt P og bagside med skraveret kors; endelig penning med kors med B i hvert hjørne, bagsiden har skraveret kors. LL XXII:1c, 4b og 2a. 632–33, 635.

Der er næppe tvivl om, at Philip Grierson på hin augustdag i 1947 omhyggeligt har udvalgt en alsidig samling af svenske middelaldermønter fra KMKs samling af dubletter, et

udvalg der var velegnet til at være en grundstamme i den svenske samling han var i færd med at opbygge.

2. Philip Griersons mønter fra Richard Cyrell Locketts samling, hovedsagelig stammende fra Lord Grantleys samling

Vi skal nu se, hvor mange af mønterne fra det ovennævnte salg af den 3. del af Locketts samling (Glendining katalog 2/1956, 29. februar), der endte i Philip Griersons samling. Det ser ud til at være 16 stykker, hvoraf hovedparten kommer fra Lord Grantleys samling.

26) Den ældste mønt i denne gruppe er en Sigtuna mønt fra Olof Skötkonung, en imitation af den angelsaksiske CRUX-type (c. 991–97) (Malmer 2010,¹⁶ s. 133, 33). Denne mønt blev af eksekutorerne fra Lockett's bo foræret til Philip Grierson. Mønten har været hos Lord Grantley (3906), og denne har atter erhvervet mønten hos Holmberg, en mønthandlerfamilie i Stockholm, som drev virksomhed i perioden 1882–1943.¹⁷ (534).

27) Olof Skötkonung, Sigtuna, kongeportrættet er venstrevendt. Imitation af Æthelreds mønt af LONG CROSS-typen (c. 997–1003), Brita Malmer 2010, s. 149, 70. Philip Grierson har fået mønten fra den skotske numismatiker og politiker, Ian Stewart (nu Lord Stewartby, f. 1935) 15. marts 1974, med oplysning om, at den stammer fra Lockett's samling, dog uden henvisning til katalog (*ill.* 1). 535.

28) Knut Eriksson (1167–96), brakteat fra Svealand, LL 1 A:5c; Jonsen 1983, pl. 1, no. 23; Lockett kat. III, 642, ex Grantley 3907, der har erhvervet mønten hos Holmberg, jfr. mønt nr. 26, ovenfor. 537.

8. Magnus Eriksson.
Fra Locketts auktion 1956.

9. Magnus Eriksson, Söderköping.
Dublet fra KMK 1947.

10. Albrecht af Mecklenburg,
muligvis Söderköping.
Dublet fra KMK 1947.

29) Knut Eriksson (1167–96), brakteat fra Götaland, LL XIA:1 var, fra Lockett og Grantley som ovenfor, men Grantley har erhvervet stykket hos mønhandler Kirchhoff, København (1855–1922). 541.

30) Johan Sverkersson (1216–22), brakteat med fugl i profil, muligvis ørn, fragmentarisk, LL III:4; Gola-biewski Lannby, s. 174 nr. 4 fra oven. Erhvervet på Locketts auktion III, 447, Grantley 3347. Mønten var i Locketts katalog placeret i et lot med i alt 29 andre, brakteater, hulpenninge og witten. På denne baggrund må vi komplimentere Grierson, for han fik nemlig nu den sjældne mønt korrekt bestemt,¹⁸ og takket være redaktøren af dette tidsskrift, Monica Golabiewski Lannby, kan vi tillade os at antage, at mønten må stamme fra det lille fund i en udtørret mose i Ljungkul-len, Dimbo sogn, Västergötland,¹⁹ (ill. 4). 544.

31) Valdemar (1250–75), Götaland, brakteat med kronet hoved, LL XVII A:1b. Lockett III, 642 og Grantley 3907; ex Ansell²⁰ 1505. 548.

32) Magnus Eriksson (1319–64), tosidet mønt, forsiden har løve vendt mod venstre, bagsiden tre kroner. LL XXVII A:1. Lockett III, 640, ex Grantley 3900. Mønten var af en tidligere ejer fejlbestemt som norsk, jfr. Locketts katalog, men atter er det Grierson som har foretaget den korrekte bestemmelse. 555.

33) Magnus Eriksson, tosidet mønt, men S mellem de tre kroner. Lockett III, 642 og Grantley 3907. 557.

34) Magnus Eriksson, tosidet mønt, men V mellem de tre kroner (ill. 8). Lockett III, 642 og Grantley 3907. 558.

35) Magnus Eriksson, forsiden som ovenfor, bagsiden tårn mellem de tre kroner, LL XXVII A:14, Lockett III,

642 og Grantley 3907. 562.

36) Magnus Eriksson, lille brakteat med strålekrans i randen om E, formentlig fra Kalmar, LL XXVIII A:1a, muligvis efter 1354, Lockett III, 642, Grantley 3907, ex Kirchhoff, København. 564.

37) Magnus Eriksson, lille brakteat med kronet A, antagelig Västerås, LL XXXIII A:1, Lockett III, 642, ex Kirchhoff, København. 578.

38–39) små anonyme brakteater med en face portrætter af kronet hoved, glat rand, ca. 1370–80, Stockholm, LL XXXII, Malmer 1980, KrH ÅIIh, 81 og 84, Lockett III, 640 og 642, ex Grantley 3900 eller 3907, den sidstnævnte er ex Kirchhoff. 571–72.

40) Lille brakteat som oven for, men Malmer 1980, KrH YIIIb, 162, 1450–70, Lockett III, 642, ex Grantley 3907, ex Kirchhoff. 575.

41) Lille brakteat med kronet A, glat rand, jfr. Malmer 1980, KrA YIIa, 207. Antagelig Västerås, LL XXXIII A. Lockett III, 642, ex Grantley 3907, ex de Visy²¹ auktion, 464. 578.

3. Philip Griersons svenske middelaldermønter fra den første auktion over Sven Svenssons samling

Et godt eksempel på Philip Griersons opmærksomhed ved udenlandske storauktioner er hans erhvervelser ved den første auktion over Sven Svenssons samling, der afholdtes af AB Hirsch myntauktioner, Stockholm, på hotell Gillet, Brunkebergstorg, Stockholm, 17.–18. oktober 1966. Auktionen varetoges af den ansete numismatiker Harry Glück (1909–1971), og der blev udarbejdet et omhyggeligt katalog i international klasse, 80 sider, 35 plancher, 1521 numre, næsten alle afbildet – men

kun de første 1065 numre var fra Svenssons samling. De resterende næsten 450 mønter var romermønter fra en anden stor privat samling.

Philip Grierson foretog sine køb på auktionen gennem det kendte mønhandlerfirma Spinks i London.²² Det lykkedes at erhverve syv svenske mønter på auktionen. Grierson har på et senere tidspunkt (ved et af mine besøg i Cambridge) overfor mig beklaget, at han ikke var opmærksom på de lundensiske såkaldte borgerkrigsmønter af dansk type,²³ og ej heller på de tilsvarende Lunde udmøntninger fra Magnus Erikssons tid, som – i overensstemmelse med de historiske kendsgerninger – var optaget i auktionskataloget under Sverige.²⁴ Vurderingspriserne var i øvrigt temmelig lave, små tocifrede beløb i svenske kroner! Det er formentlig grunden til, at disse mønter ikke blev afbildet og følgelig blev overset af Philip Grierson.

42) Olof Skötkonung, Sigtuna, den første udmøntningsperiode, som Brita Malmer daterede til c. 995–c. 1005. Mønten, hvis forsideindskrift læses som OLOF REX 'AN STUE', altså Olof konge i Sigtuna, er en efterligning af den engelske konge Æthelreds 'CRUX'-udmøntning fra c. 991–97. Forsidens kongeportræt er højrevendt. Bagsiden har indskriften CRVX med ét bogstav i hver korsvinkel samt møntmesterens navn Godwine, som er læst 'GOWNE'²⁵ (ill. 2).

Desværre ved vi ikke, hvor fra Svensson havde denne mønt, idet han med vilje tilintetgjorde de fleste oplysninger om provenienserne på sine mønter, men det er et af de syv stempelidentiske stykker, som findes i Norden, og altså nu – siden auktionen 1966 – i Cambridge. Svenssons auktionskatalog nr. 1. 533.

11. Karl Knutsson, Åbo, örtug.
Dublet fra KMK 1947.

12. Sten Sture den Ældre, örtug, Västerås.
Fra Svenssons auktion 1966.

FOTOGRAFIERNE ER OPTAGET AF EIMEAR REILLY,
FITZWILLIAM MUSEUM, CAMBRIDGE.

Noter

43) Ensidig hulpenning (brakteat) med H i glat rand, LL XXX:2b. Dateringen er omdiskuteret. Den ene mulighed er 1360'erne, og mønten forklares som resultat af en kortvarig revaluering i denne periode, mens den anden datering flytter mønten tilbage til den første fjerdedel af 1300-tallet.²⁶ Svenssons auktionskatalog nr. 56. 568.

44) Ensidig hulpenning (brakteat) med kronet A, Västerås, c. 1410 eller senere. LL XXXIII A, Malmer KrA YI, 206. Svenssons auktionskatalog nr. 64. 577.

45) Sten Sture den Ældre som rigsforstander (1470–97, 1501–03), örtug for helgenkongen Skt. Erik, som afbildes en face, Stockholm uden år, bagsiden har skjold med de tre kroner. Svenssons auktionskatalog nr. 92. 609.

46) Sten Sture den Ældre som rigsforstander, halvörtug med indskrift for helgenkongen Skt. Erik, i midtfeltet S for Stockholm. LL II:9b. Svenssons auktionskatalog nr. 95. 610.

47) Sten Sture den Ældre som rigsforstander, örtug med Skt. Erik som afbildes en face, bagsiden har kronet A for Västerås (ill. 12). LL I:4. Svenssons auktionskatalog nr. 96. 612.

48) Unionskongen Hans (1497–1501). Halvörtug, Västerås. Forsiden har det oldenborgske våben, to bjælker, her under et kors, bagsiden har A. LL II:8g. Svenssons auktionskatalog nr. 99. 621.

Mønterne, der er illustreret som 1, 4 og 9 har Philip Grierson købt på Locketts auktion, 1956; mønterne illustreret som 2 og 12 er købt på Svenssons auktion 1966, mens de øvrige mønter (3, 5–8, 10–11) er dubletter fra KMK, erhvervet af Philip Grierson sommeren 1947.

1979. Man kan læse om de 11 salg efter lord Grantley (29. nov. 1943 – 26. april 1945), s. 272–73, mens auktionerne over Locketts samling er anført s. 298.

¹³ Brita Malmer, *Den senmedeltida penningen i Sverige*, Stockholm 1980.

¹⁴ Jonas Rundberg, *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389): en stampstudie*, Stockholm 2011.

¹⁵ Nanouschka Myrberg, *Ett eget värde: Gotlands tidigaste myntning, ca. 1140–1220*, Stockholm 2008.

¹⁶ Brita Malmer, *Den svenska mynthistorien, Vikingatiden ca. 995–1030*, Stockholm 2010.

¹⁷ Jfr. Bengt Thordemans mindeord over Berta Holmberg med bibliografi i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* (NNUM) 1944, s. 132–33.

¹⁸ Lars O. Lagerqvist (LL), *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*, Stockholm 1970, 51.

¹⁹ Monica Golabiewski Lannby, *Tidiga tolvhundratalsmynt i två fynd*, *SNIT* 8/2012, s. 173–77.

²⁰ G. F. Ansell var embedsmand ved Royal Mint i 1800-tallet og møntsamlere.

²¹ Uidentificeret, personnavnet håndskrevet på møntetiketten.

²² Lars O. Lagerqvist, *Storauktionerna 1966 og 1970 – personliga minnen*, G. Wahlstedt (red.), *Samlaren Sven Svensson. Alla dessa mynt*, Svenska Numismatiska Föreningen, Stockholm 2005, s. 93–102, specielt s. 96.

²³ 'Borgerkrigsmønter' er en hævdundet, men for så vidt ganske uhistorisk betegnelse, som omfatter udmøntningerne fra Erik Plovenning, Abel, Christopher I, Erik Glipping, Erik Menved, Christopher II og Valdemar III, alt indenfor årstallene 1241–1332. Hertil kommer udmøntningen i Lund under Magnus Eriksson (1332–60) samt enkelte mønter fra Valdemar Atterdag efter erobringen 1360.

²⁴ Magnus Eriksson, Lund, se auktionsnumrene 142–153, udmøntninger fra Lund 1241–1332 er optaget sammen med øvrige danske borgerkrigsmønter, nr. 751–54, 759–66, 765–68, 772–77 og 786–88.

²⁵ Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995–1005, Commentationes*, bd. 4, Stockholm-London 1989, s. 65–66 og planche 5, for oven; Brita Malmer 2010, s. 127, 9.

²⁶ Brita Malmer, Thordeman gruppe XVI, *NNUM* 1983, s. 138–41. Brita Malmer daterer her til 'början av 1300-talet', mens Kenneth Jonsson argumenterer for, 'att depåfynden entydigt pekar på 1360-talet som präglingsstid'. Kenneth Jonsson & Brita Malmer, *Dateringen av Thordeman XVI, NNUM* 1985, s. 134–41. De to fremragende numismatikere valgte her i samme artikel at fremlægge hver deres synspunkt på dateringen.

¹ A. Engel & R. Serrure, *Traité de numismatique du Moyen Age*, 1–3, Paris 1891–1905.

² *Catalogue de la collection de monnaies de feu Christian Jürgensen Thomsen*, II, Les monnaies du moyen-âge, 1–3, København 1873–76.

³ Kristian Erslev, *Medieval coins in the Christian J. Thomsen Collection, I: Byzantine, Dark Ages, Crusader, Islamic, England, Serbia, Italy, Spain, Portugal, France and The Low Countries*, Attic Books, Ltd., South Salem, New York, 1992, 390 sider, 22 plancher.

⁴ *Medieval European Coinage, 1. The Early Middle Ages (5th–10th centuries)*, Cambridge University Press (CUP), 1986, 674 sider, heraf 65 tavler med montillustrationer.

⁵ *Medieval European Coinage. 14. Italy (III)*, CUP, 1998. 794 sider, heraf 63 tavler med montillustrationer.

⁶ *Medieval European Coinage. 6. The Iberian Peninsula*, CUP 2012, 887 sider, heraf 60 tavler med møntbilleder.

⁷ *Medieval European Coinage. 12. Northern Italy*, CUP 2016. Endnu ikke set af forfatteren.

⁸ Alfred R. Bellinger, Philip Grierson & Michael F. Hendy, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and the Whittemore Collection*, 9 bd., Washington DC, 1966–99.

⁹ Georg Galster, *Unionstidens Udmøntninger*, Kbh. 1972.

¹⁰ Mary and Alan Wood (ed.), *Silver Spoon being extracts from the random reminiscences of Lord Grantley*, London 1955, s. 16 og s. 205.

¹¹ Glendining & Co., London, *Catalogue of the Celebrated Collection of Coins formed by the late Richard Cyril Lockett, Esq., Continental [Coins]*, 29. febr. – 1. marts 1956, lot 642. Ud over en Oluf Skötkonung mønt, som også endte i Griersons samling (lot 641, illustreret på auktionskatalogets tavle 17) som en gave fra eksekutorerne i Locketts bo og afbildet her i artiklen som ill. 1, var der to andre svenske lots, nemlig henholdsvis 18 og 14 senmiddelalderlige örtuger

¹² Ph. Grierson, *Bibliographie Numismatique, 2. forøgede udgave. Cercle d'études numismatiques. Travaux*, 9, Bruxelles

Sten Törngren 1920 – 2016

Den 23 december, dagen före julaf-ton förra året, avled Sten Törngren, Malmö. Han hade varit medlem i vår förening sedan första halvan av 1960-talet och utsågs till Elias Brenner-medaljör år 2007 för sin samlargärning och för sina meriter som amatörforskare.

Nyss fyllda 96 år och sedan några veckor boende på korttidsboendet Matildborg i Malmö var han mentalt fortfarande samma gamla Törngren som han alltid varit. Blixtrande snabb i tanken och glad i att göra affärer – eller chakra som han brukade uttrycka det. Rent kroppsligt drabbades han dock av tilltagande förfall, vilket var orsaken till att han tvingades lämna sin älskade parad-lägenhet i en sekelskiftesfastighet på Föreningsgatan. Då skall vi ha i minnet att lägenheten är belägen på tredje våningen och att trapphuset saknar hiss.

Sten Törngren var född den 30 november 1920 och växte upp i Stock-sund i norra Stockholm. Han var ende pojken i en fyrrövdad syskon-skara. Föräldrar var marindirektören i Stockholm och kommandörkapten av 1:a graden samt riddaren av Vasa-orde-nen Torsten Törngren och modern Eva, född Frost, dotter till läderfabri-kören Lars Frost i Landskrona.

I unga år intresserade sig Sten Törngren för idrott och då alldeles särskilt för friidrott. Han blev med tiden en icke oäven löpare samt ut-övare av höjdhopp. Det berättas att han vann flera tävlingar i höjd, till och med i Finland, och att han därigenom blev något av hembygdens stolthet. Hans idrottsintresse var så stort att det gick ut över hans studier. Således tvingades han tillbringa ett år längre i realskolan än förväntat. Därefter följde militärtjänstgöring i Karlstad vid Värmlands regemente, I2. Han fann sig till rätta på infanteriregementet och trivdes enligt egen utsago mycket bra i värmlandsmetropolen.

Sten Törngren i juli 2008.

FOTO: JAN-OLOF BJÖRK.

Över huvud taget var Sten en per-son som hade lätt för sociala kon-takter och anpassade sig väl till nya miljöer. Vidare hörde man honom sällan klaga, inte ens mot slutet av sin levnad, då han bland annat plågades av sin ringa rörlighet. Rörligheten var annars ett signum för den reslige och rakryggade Törngren. Han ägde ett rappt steg, inte minst i trappor. Det var få, till och med betydligt yngre personer, som kunde mäta sig med honom.

Parallellt med den militära utbild-ningen passade han på att läsa och tentera de ämnen han försummat under realskoletiden för högre bety-g och då främst matematik. Den akademiska utbildningen skedde på Kungl. Tekniska högskolan, KTH, i Stockholm. I juni 1948 tog han exa-men som civilingenjör. Examensar-betet bestod av en avhandling inom området kylteknik. Av slutbetyget framgår att Törngren erhöll högsta betyg, det vill säga fem, i ämnena matematik, tillämpad matematik och mekanisk värmeteori samt teknisk hygien (sic!).

Kort därefter anställdes Törngren av det multinationella företaget Alfa Laval i Stockholm och fick som tek-niskt sakkunnig och försäljare av vär-meväxlare för industriella behov världen som arbetsfält. I yrkeslivet ådaga-

lade han ett par andra personlighets-drag – plikttrohet och trofasthet. Han blev nämligen samma arbetsgivare trogen genom hela sin yrkeskarriär.

Samlaren Sten Törngren

Redan under de lägre skolåren växte ett starkt samlarintresse fram hos Sten Törngren. Till att börja med, och likt de flesta barn på den tiden, samlade han frimärken. I en av sina långt senare utgivna publikationer skriver han på sitt karaktäristiska och lite korthuggna sätt att: ”Det visade sig småningom att jag hade betydligt mer samlarmani i mig än de flesta av mina kamrater. I flera fall övertog jag deras samlingar när de tröttnat.”

Med tiden skapade han en av Sve-riges största frimärkssamlingar. Det var hans beryktade sinne för affärer som redan i barna- och ungdomsåren gjorde sig påmint och som gjorde detta möjligt. Vid tiden efter andra världskriget då Centraleuropa låg i spillror skickade Törngren ett paket med mat och andra förnödenheter till en kontakt i Tyskland. Eftersom mottagaren kände till Törngrens in-tresse för frimärken skickade han sådana som tack. Mer paket med för-nödenheter skickades och lika många frimärkspaket kom i retur. Det hela utvecklade sig till ett litet familje-företag. Törngren nämner att sam-

lingen innehöll ett femtiotal märken av skillingvalör och att i stort sett alla rariteter ingick inklusive många med praktstämplor.

Efter en tjänsteresa i Asien under det tidiga 1960-talet avtog emellertid intresset för frimärken och filateli till förmån för numismatiken. Ett samlarområde som han med tiden skulle komma att bli som uppslukad av, ja, nästan besatt av. Året var 1962 och Sten Törngren befann sig i Indien. Efter att ha avslutat ett besök på en penicillinfabrik efterfrågade han som vanligt några växelmynt som minne av besöket och landet. I en basar fick han tag på några av landets mynt. Det rörde sig om äldre indiska mynt som förvarades i en tygpåse. Törngren har beskrivit att det var i denna stund som hans intresse väcktes för gamla mynt. På stående fot bestämde han sig för att samla äldre svenska mynt – ”om sådana fanns att tillgå vill säga”.

En tid efter denna resa ansökte Törngren om medlemskap i Svenska Numismatiska Föreningen i vilken han invaldes under år 1964. Vid den tiden bodde han i en elegant villa i fashionabla Djursholm tillsammans med fru och två barn. Några år senare, 1968, ändrades hans livssituation i grunden i det att hans högt avhållne far avled. Vidare ändrades hans familjesituation på så vis att han ensam flyttade till Malmö. Adressen blev just Föreningsgatan 45, på vilken adress han alltså bodde ända till slutet. Han anlände till Malmö med i princip ”två tomma händer”.

Många är de samlare och andra vänner som besökt honom i denna lägenhet och jag tror nog att samtliga har kunnat konstatera att Törngrens numismatiska intresse vida översteg hans ambitioner beträffande heminredning. Det som skaffades i samband med inflyttningen i slutet av 1960-talet var ofta redan då begagnat eller för att använda en modern benämning – second hand – och fick duga genom alla år.

Törngren hade naturligtvis fokus

på helt andra saker och då främst numismatiken. Men han ägde också ett stort intresse för golf och utövade sporten med förtjusning långt upp i åren. Många är golfgrundarna han gick tillsammans med vännerna på de klassiska skånska banorna i Falsterbo och Barsebäck. Inte sällan stod stora penningbelopp på spel. Ibland besökte han mynhandlaren Yngve Almer i Örebro. Inte bara på grund av numismatiska ärenden utan också för att spela på dennes alldeles egna niohålsbana vid sitt sommarställe i Hagaby i Svennevad någon mil söder om Örebro.

Det var livskamraten sedan tidigt 1980-tal och särbon Dagny Florén, Malmö, som meddelade notisförfattarens dödsbudet.

En viss föraning om det oundvikliga fick jag dock redan i mitten av november. Sten ringde mig och sin vana trogen gick han direkt på väsentligheterna. Han sa så där korthugget och tvärt som bara han kunde uttrycka sig: — ”Jag har bestämt att du skall skriva minnesorden över mig när jag inte finns längre”. Under samma samtal nämnde han också att jag skulle få ”ta över”, givetvis mot ordentlig betalning, hans korrespondens med affärsmannen Karl-Erik Schmitz. De båda herrarna gjorde nämligen under 1980-talet betydande affärer med mynt och sedlar. Som bekant för denna tidskrifts läsare byggde Schmitz upp en gigantisk samling av rikssvenska mynt från Gustav I till nutid inklusive sedlar som sedermera såldes på auktion i Zürich och Kristianstad åren 1989–1991. Törngren har noterat i den första katalogen som avser mynt till och med Karl XI: — ”Totalt 1 069 objekt på denna auktion. Därav 247 st. som jag levererat.” Alltså närmare en fjärdedel!

Den andra auktionen avsåg också sedlar av vilka Törngren bidragit med knappt 200 stycken varav 50 från privatbanker. Törngren hade vid några tillfällen erbjudit Schmitz att köpa sedlar men dittills fått nekande svar.

Men då Schmitz anställde inköpare (sic!) Ingvar Nilsson hade en budget att spendera på inköp och lämpliga mynt saknades att förvärva fick man helt sonika utöka samlarområdet.

Det är få samlare som har tagit sig an uppgiften så grundligt som Sten Törngren. Om en mynttyp består av flera årtal har han naturligtvis försökt att anskaffa en komplett årtalslängd. Men för Sten Törngren stannade det inte där. Fanns det varianter av dessa mynt så skulle givetvis även de införas med samlingen. Detta resulterade i att han kunde summera flera tiotals varianter av ett och samma årtal.

Och slutligen; naturligtvis hade denne variantsamlare sina specialområden! Ett av dem är självklart Kristinas ören av koppar. Detta område inom numismatiken intresserade honom förmodligen allra mest i det att han höll på längst med denna samling, sedan första halvan av 1970-talet, och att samlarivern utmynnade i en publikation år 1991, referensverket *Kristinas ettöringar av koppar, variantförteckning mm.* Men han var också mycket road av Karl XI:s mynt och då särskilt valören 2 mark, av vilka han ägde inte mindre än cirka 800 stycken.

Dessa båda samlarområden drev han till i det närmaste fulländning innan han under 2000-talet sålde dessa, som han brukade kalla dem, ”specialsamlingar” till ett par storsamlare och på så vis skickade stoffet vidare. Han var också en mycket ivrig samlare av daler- och riksdalermünt. När han sålde huvudparten av sin samling hos Spink i London år 2000 förtecknades bland annat 25 varierande exemplar av Erik XIV:s daler 1561. Auktionskatalogen omfattar drygt 1 600 nummer, varav många innehåller flera mynt. Då skall vi komma ihåg att Törngren undanhöll nästan 140 ”pärlor” eller mynt som han ansåg vara ”överkvalificerade” för försäljning vid det tillfället. Detta är ett utmärkt exempel på Törngrens bitvis mustiga och speci-

ella uttryckssätt eller humor om man så vill.

Undertecknad kan inte undanhålla läsaren följande lilla episod under ett av våra telefonsamtal. Törngren inledde samtalet med orden: — ”Jag har varit på lagret i dag och hämtat ett par av Karl XI:s 1/6 öre sm 1673 i normalkvalitet” och undrade om jag var intresserad. Mycket konfunderad undrade jag naturligtvis vad det var för lagerlokal han besökt men fick snabbt klart för mig att han avsåg banken och bankfacket. Och nästan lite förnärnad undrade jag också varför han erbjöd mig två så pass enkla mynt. — ”Jo”, sa han på fullt allvar, ”det märkliga är att de sitter ihop!”

De mynt som han ansåg vara överkvalificerade för försäljning i London valde han så småningom att sälja på Svenska Numismatiska Föreningens helägda auktionsbolag Myntauktioner i Sverige AB (Misab). Det skedde i auktionskatalog 7, år 2012.

Publikationer

Sten Törngren har publicerat sig ett flertal gånger i numismatiska sammanhang. För tidkriften Skandinavisk Numismatik – Mynt & Medaljer, vilken utkom mellan åren 1976 och 1985, skrev han till exempel ett antal artiklar om och kring drottning Kristinas ören av koppar. Varje artikel ägnades vanligen åt ett årtal och dess varianter. Hans forskariver mynnade så småningom ut i tidigare nämnda referensverk *Kristinas ettöringar av koppar*, Malmö 1991.

Ett par år senare delade han ut det privattryckta 36-sidiga häftet med titeln *Så byggde jag upp en special-samling – samt några myntupplevelser världen runt till sina vänner*. Häftet som saknar tryckort och år sägs vara utgiven i en ytterst begränsad upplaga. Ibland förärade Törngren sina samlarvänner ett litet fotokopierat A4-häfte. Det kunde röra sig om till exempel ”Min samling 2 mark, Karl XI”, ”Kristinas ettören av koppar. Proveniens och förvärv av de ovanligaste varianterna.” (6 sid., 2007), ”Mynt jag varit särskilt stolt att äga.” (14 sid., 2013), med flera.

På ett högst personligt och intresseväckande sätt sammanfattade han så slutligen sina upplevelser runt om i världen i memoarerna *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. Skriften utgörs nr 13 i SNF:s serie Smärre skrifter och utkom år 2010.

OR

Sten Törngren kunde för den ytligt bekante verka en aning sträv i sin framtoning inte minst i samband med affärsförhandlingar om något åtråvärt mynt eller dylikt. Men för de som kände honom mer än ytligt var Sten under ytan, och förstås off-business, en mycket känslös och vänfast person. Alldeles särskilt då det gällde umgänget med ”kära Dagny”.

Understundom kunde den vanligtvis också något burduse affärsmannen förvandlas till en mycket givmild person. Så skedde till exempel i samband med firandet av hans jämna födelsedagar. Åtminstone då han fyllde åttio år och då undertecknad tillsammans med ”käraste” var inbjudna. Då snålades det inte på vare sig förplägnad eller logi. Vi är många som saknar och minns en uppskattad samlarkollega och vän.

Sten Törngren begravdes i Danderyds kyrka den 27 januari och sörjs främst av livskamraten Dagny samt två barn från ett tidigare äktenskap och barnbarn.

Jan-Olof Björk

NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening

Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb

Öringe 111
312 91 Halmstad

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb

www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten

myntsamlarklubbengoten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Samlarföreningen Klave

Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis

Skellefteå

Sigtuna Myntklubb

www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

strangnasmyntklubb.wordpress.com

Svenska Pollettöreningen

www.pollett.se

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Wästerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

Gustav II Adolfs Säteröre 1628 med två överlappande rikssköldar

Av Lennart Castenhag & Anatoly Skripunov

Nyligen upptäcktes ett Säteröre 1628 med en mycket märklig rikssköld. Vår första tanke var att vi hade hittat en hittills oupptäckt rikssköld, men vid närmare granskning visade det sig att gravören hade råkat punsa in två rikssköldar samtidigt.

ÅR 1628 HADE PRODUKTIONEN av runda kopparmynt kommit igång på allvar i myntverkstaden i Säter. Mynten, som präglades i valsverk, ändrade utseende allteftersom präglingssvalsarna slets ut och ersattes. Åtsidans rikssköld graverades in med varierande utseenden (konturer). Men på fränsidan höll man fast vid Dalarnas vapen – två korslagda pilar med valören 1 ör i pilarnas sidovinklar och en krona (som kunde vara hög eller låg) i övre pilvinkeln.

Det nyligen upptäckta Säteröret visas här i *fig. 1a*. Riksskölden har en utformning som hittills varit okänd. Vid närmare granskning visade det sig att det är två rikssköldar som överlappar varandra. Se *fig. 1b*.

De två rikssköldarna

Under 1628 uppstod minst sju olika rikssköldar. På nästa sida visas rikssköld II-3 som är vanlig och rikssköld III-1 som är lite ovanligare.

Se *fig. 3a* som visar den vänstra sidan av det aktuella myntets rikssköld. En referensbild har lagts in som visar Säteröret nr 34 med rikssköld II-3.² Präglingkonturerna från referensmyntet har överförs på det aktuella myntet och vi kan se att II-3 finns där. Se även *fig. 4a*. En referensbild visar Säteröret nr 37 med rikssköld III-1.

1a. Säteröre 1628 med märklig rikssköld. Åtsidans kungakrona 3b. Fränsidekrona 13.
GVSTAVUS ADOLPH DG SVECO GOTH VAN REX¹)
(MONETA NOVA CVPRE () DALARENS MDCXXVIII
= Gustav Adolf, av Guds nåde svears, göters och venders konung)
(Nytt kopparmynt från Dalarna 1628.

Även här har präglingkonturerna från referensmyntet överförs till det aktuella myntet och vi kan se att III-1 finns där.

Se även motsvarande granskning av rikssköldens högra sida enligt *fig. 3b & 4b*.

Diskussion

Rikssköldarna skapades genom att bågar, vinklar och figurer punsades in i präglingssvalsen med hjälp av präglingverktyg med olika utformning. Riksskölden byggdes således upp steg för steg. Inte sällan blev därför sköldens högra och vänstra sida något förskjutna i höjdlid i förhållande till varandra.

Vi har sett exempel på att präglingssvalsen har återanvänts efter nedsvärning. Det kunde då finnas rester kvar av den gamla graveringen, vilka gav upphov till svaga eller ofullständiga detaljer. Det kan inte fastställas att så har skett i det aktuella fallet. Det rå-

der en viss osäkerhet huruvida sköldtyp III-1 eller II-3 har punsats in först. För vissa detaljer ser det ut som om III-1 punsades in först, men inte för alla detaljer.

För en fullständig presentation av alla rikssköldar och referensmynt, se <http://sonesgarden.se/GIIA-sidan.html>

FOTO: ANATOLY SKRIPUNOV.

Noter

¹ En förkortning av GVSTAVUS ADOLPH[us] D[ei] G[ratia] SVECO[rum] GOTH[orum] VAN[dalorum], vilket kan översättas med: Gustav Adolf av Guds nåde svears, göters och venders konung.

² Rikssköldar: http://sonesgarden.se/GIIA-sidan/10_riksskoldar/Riksskoldar.html

Referensmynt 34: http://sonesgarden.se/GIIA-sidan/11_var_S28/34.html

Referensmynt 37: http://sonesgarden.se/GIIA-sidan/11_var_S28/37.html

1b. Två rikssköldar som överlappar varandra.

2a. Rikssköld II-3.

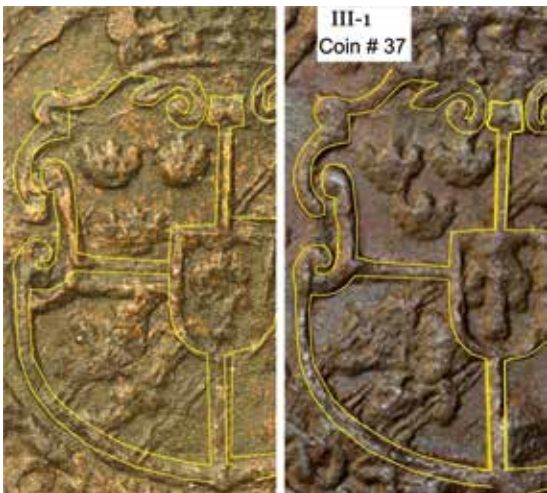
2b. Rikssköld III-1.

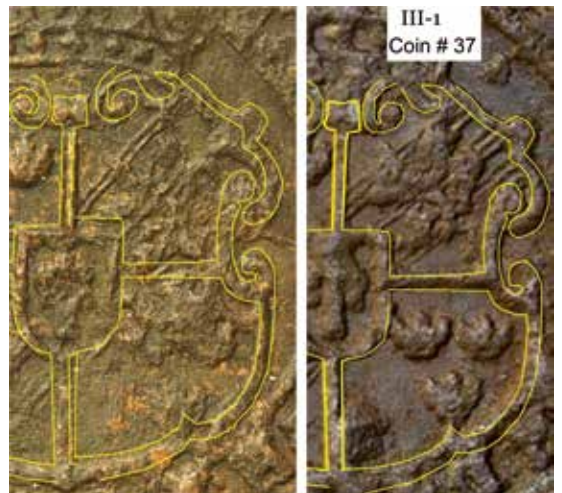
3a. Den vänstra halvan av riksskölden i jämförelse med referensmynt nr 34, vars präglingskonturer har överförs på det aktuella myntet.

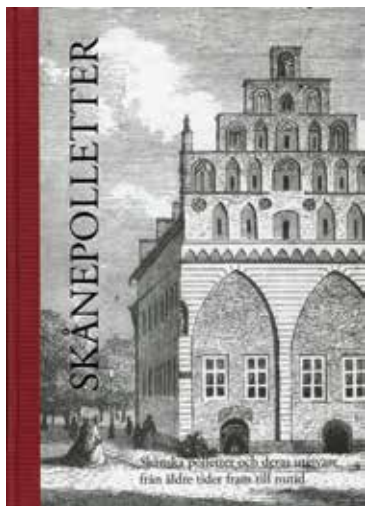
3b. Den högra halvan av riksskölden i jämförelse med referensmynt nr 34, vars präglingskonturer har överförs på det aktuella myntet.

4a. Den vänstra halvan av riksskölden i jämförelse med referensmynt nr 37, vars präglingskonturer har överförs på det aktuella myntet.

4b. Den högra halvan av riksskölden i jämförelse med referensmynt nr 37, vars präglingskonturer har överförs på det aktuella myntet.

PÅ MÅNGA SÄTT ÄR våra polletter mer spännande och har en helt annan attraktion än mynt. Polletter är sällan eller aldrig så vackra som mynt kan vara men visar och berättar både företagshistoria och kulturhistoria. Tack och lov för alla medvetna pollettsamlare utan vilka de många gånger rätt osköna polletterna säkert hade fallit i glömska och i värsta fall inte bevarats alls. Författarna Thelin & Wijk har lyckats få fram en hel del information kring numera nästan bortglömda mindre företag.

Efter *Stockholmspolletter* (2010) är nu *Skånepolletter* utkommen. Flera städer och landskap hoppas jag följer, närmast vad jag känner till *Göteborgspolletter*. Förhoppningsvis inspirerar dessa publikationer flera kunniga samlare att själva skriva eller på annat sätt dela med sig av sin kunskap.

I *Stockholmspolletter* (2010) utgör grunden till katalogen Sven Svenssons samling av polletter och märken intill hans död 1928. *Skånepolletter* däremot presenterar, som framgår av titeln, alla landskapets kända polletter fram till i dag. För hembygdsintresserade är katalogen särskilt användbar eftersom den är upplagd efter orter, från Anderslöv till Ödåkra.

Katalogens presentation av polletter kompletteras med uppgifter om material, storlek, inskrifter. Informa-

Bernt Thelin & Magnus Wijk:
Skånepolletter. Skånska polletter och deras utgivning från äldre tider fram till nutid.

2016. 280 s. Pris 350 kr + porto.
ISBN 978-91-983598-0-0.
Se www.wijk.se för mer info.

tion om företag och användningsområde ger mer kunskap. Samtida vykort eller annonser ger tidsanda.

Bland de äldsta polletterna i katalogen är de av papper som Andrarums Alunverk utgav i låga valörer åren 1763 och 1766, då de förbjöds genom ett kungligt påbud. Weibulls i Landskrona utgav på 1800-talet polletter av spelkort. Spelkort gjordes tåliga och förbrukade sådana kunde gott återanvändas klippta som polletter. Letade näst intill förgäves efter bryggeripolletter men hittade till sist en från Lunds Bryggeri från slutet av 1800-talet gällande en liter öl.

Yngsta polletten i boken svarar Lundakarnevalen 2014 för. Den är gjord av en zinklegering, motsvarade tio kronor och skulle användas inom karnevalsområdet. En annan mycket modern pollett är den som Råå Biltvätt använder med fransidans uppmaning: "Tänk på Miljön".

Ovanligast som utgivare är trolleriprofessorn Geo. Geipes, Helsingborg, polletter från 1920- och 1930-talen, av mässing i valörerna 5 och 2 öre. Ovanligaste formerna svarar dock Kungl. Södra Skånska Infanteriregementet i Revingehed för. Okända ändamål men livfulla till formen (inte en enda är till exempel rund).

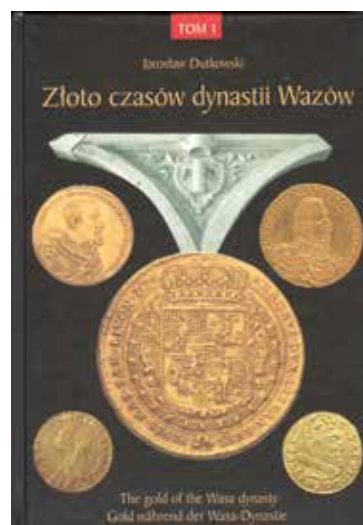
Allra äldst i katalogen är små kontrollmärken av bly från tidigt 1200-tal till början av 1400-talet. De påträffades vid utgrävning av borgen i Skanör och utgör kvitto på skatteavgifter till kungen som skulle betalas av näringsidkare vid sillmarknaderna.

Brett och bra utbud i *Skånepolletter* med andra ord.

MGL

Klippemønter fra Kristianstad 1677 – slået under Christian V. Artikel av Sven Aagaard i Numismatisk Rapport 132, januari 2017, s. 9–19.

Jarosław Dutkowski: The gold of the Wasa dynasty. Gdańsk 2015. 532 sidor. Guldmynt. På polska, engelska, tyska. Rikt illustrerad. Utgiven av Stowarzyszenie Numizmatyków Profesjonalnych.

Gustav II Adolfs kröningsmynt 1617 i guld. Artikel av Bengt Hemmingsson i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (NNUM) 2017:1, februari, s. 25–27.

Årsberättelse för år 2016 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen

Årsmöte

Föreningens årsmöte 2016 ägde rum på Elite Plaza Hotel i Örnsköldsvik den 7 maj. Föreningens ordförande Jan-Olof Björk öppnade årsmötet. Minnet av de medlemmar som avlidit sedan förra årsmötet hedrades med en tyst minut. Jan-Olof Björk valdes till ordförande och Ingemar Svenson valdes till sekreterare för årsmötet.

Valberedningens ordförande var inte närvarande. Roland Falkenson hade fått uppdraget att företräda

valberedningen. Valberedningens förslag till ordinarie ledamöter; Jan-Olof Björk, Växjö, (omval 3 år) och Ingemar Svenson, Nynäshamn, (omval 3 år) bifölls av årsmötet. Valberedningens förslag till styrelsesuppleanter; Eric Lie, Göteborg, (omval 1 år), Lars Eriksson, Nyköping, (omval 1 år) och Bengt Granath, Kungsängen, (omval 1 år) bifölls av årsmötet. Valberedningens förslag till revisorer intill nästa årsmöte; Christer Franzén, yrkesrevisor (omval) och Max Mitteregger (omval) bifölls av årsmötet. Likaså bifölls valberedningens förslag att välja Mikael Persson (omval) till revisorssuppleant intill nästa årsmöte. Årsmötet beslutade att till val-

beredning intill nästa årsmöte välja Kristian Riesbeck, Höllviken, (omval), Bernth Göhle, Kalmar, (omval) och Johan Melin, Nättraby, (omval) med Kristian Riesbeck som samman kallande. Styrelsens årsberättelse och revisorernas rapport presenterades och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 2016 års förvaltning.

Aktiviteterna kring årsmötet arrangerades av Nola myntklubb. Årsmöteshelgen har refererats av Ingemar Svenson i SNT 2016:7.

Belöningar

Styrelsen beslutade att "för långvarigt och förtjänstfullt arbete till numismatikens fromma genom förenings-

Resultaträkning	Not	2016-12-31	2015-12-31
Rörelsens intäkter m.m.			
Nettoomsättning	1	528 989	503 859
Övriga rörelseintäkter	2	157 500	578 403
		686 489	1 082 262
Rörelsens kostnader			
Handelsvaror		-32 368	-144 312
Övriga externa kostnader	3	-879 370	-1 027 740
Personalkostnader	4	-267 435	-176 828
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar		0	-1 474
		-1 179 172	-1 350 354
Rörelseresultat		-492 684	-268 092
Resultat från finansiella poster			
Resultat från andelar i koncernföretag	5	200 000	100 000
Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar	6	0	310 168
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	7	162	1
Räntekostnader och liknande resultatposter	8	0	-709
		200 162	409 459
Resultat efter finansiella poster		-292 522	141 367
Årets resultat		-292 522	141 367
Balansräkning			
		2016-12-31	2015-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Inventarier	9	2	1 476
		2	1 476
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
Andelar i koncernföretag	10	250 000	250 000
Andra långfristiga värdepappersinnehav	11	2 652 718	2 854 718
		2 902 718	3 104 718
Summa anläggningstillgångar		2 902 720	3 104 720
Omsättningstillgångar			
<i>Varulager m.m.</i>			
Medaljer och litteratur		32 382	32 382
		32 382	32 382
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		19 632	22 000
Fordringar hos koncernföretag		32 600	32 000
Övriga fordringar		14 315	4 779
		66 547	58 779
<i>Kassa och bank</i>		1 608 843	1 768 760
Summa omsättningstillgångar		1 707 772	1 859 921
Summa tillgångar		4 610 492	4 964 641

Eget kapital och skulder	Not	2016-12-31	2015-12-31
Eget kapital	12		
<i>Fritt eget kapital</i>			
Balanserad vinst eller förlust		3 478 859	3 337 492
Årets resultat		-292 522	141 367
Summa eget kapital		3 186 337	3 478 859
Avsättningar	13		
Donationer och andra fonder		660 858	660 858
Summa avsättningar		660 858	660 858
Kortfristiga skulder			
Pågående projekt	14	500 874	595 021
Leverantörsskulder		7 500	132 110
Övriga skulder		227 723	17 149
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		27 200	80 644
Summa kortfristiga skulder		763 297	824 924
Summa eget kapital och skulder		4 610 492	4 964 641

Tilläggsupplysningar

Allmänna upplysningar

Redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats enligt årsredovisningslagen och bokföringsnämndens allmänna råd för mindre företag. Övriga tillgångar och skulder har upptagits till anskaffningsvärden där inget annat anges. Redovisningsprinciperna är oförändrade jämfört med föregående år. Föreningen är ett moderföretag, men med hänvisning till undantagsreglerna i årsredovisningslagen 7 kap 3§ upprättas ingen koncernredovisning.

Värderingsprinciper m.m.

Tillgångar, avsättningar och skulder har värderats till anskaffningsvärden om inget annat anges nedan.

Materiella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde minskat med ackumulerad avskrivningar enligt plan och eventuella nedskrivningar. Tillgångarna skrivs av linjärt över tillgångarnas nyttjandeperiod med hänsyn till väsentligt restvärde.

Följande avskrivningsprocent tillämpas:

Materiella anläggningstillgångar:

Inventarier 20 %

Fordringar har upptagits till de belopp varmed de beräknas inflyta.

Kortfristiga fordringar och skulder i utländsk valuta har upptagits till balansdagens kurs.

Andra långfristiga värdepappersinnehav har värderats enligt portföljmetoden till det lägsta av anskaffningsvärde och verkligt värde.

Intäktsredovisning

Intäkterna har tagits upp till verkligt värdet av vad som erhållits eller kommer att erhållas och redovisas i den omfattning det är sannolikt att de ekonomiska fördelarna kommer att tillgodogöras föreningen och intäkterna kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.

Definition av nyckeltal

Soliditet

Justerat eget kapital i procent av balansomslutning

Nettoomsättning

Rörelsens huvudintäkter, fakturerade kostnader, sidointäkter samt intäktskorrigeringar.

Resultat efter finansiella poster

Resultat efter finansiella intäkter och kostnader, men före extraordinära intäkter och kostnader.

Noter

Not 1 Nettoomsättningens fördelning

	2016	2015
Medlemsavgifter	180 802	172 814
Auktionsverksamhet	223 022	149 399
Övrig nettoomsättning	125 165	181 646
	528 989	503 859

Not 2 Övriga rörelseintäkter

Erhållna bidrag	157 500	157 500
Övriga intäkter	0	420 903
	157 500	578 403

Not 3 Övriga externa kostnader

SNT tryckkostnad	100 352	192 839
Resekostnader	59 442	43 075
Telefon, internet, hemsida	4 949	13 085
Föreningsmöten, representation m.m.	87 612	96 227
Porto	42 830	50 662
Övriga lokalkostnader	26 996	13 977
Försäkringar	11 515	11 123
Redovisningskostnader	45 438	44 048
Revisionsarvode m.m.	58 313	60 250
Advokatkostnader	379 900	451 207
Övriga kostnader	62 023	51 247
	879 370	1 027 740

Not 4 Personalkostnader		2016		2015
Medelantalet anställda har varit		0,5		0,5
Varav kvinnor		0,5		0,5
Löner, ersättningar m.m.				
Löner, ersättningar, sociala kostnader och pensionskostnader har utgått med följande belopp:				
Löner och andra ersättningar		223 017		152 061
Sociala kostnader		44 418		24 767
Summa		267 435		176 828
Not 5 Resultat från andelar i koncernföretag				
Utdelning Myntauktioner i Sverige AB		200 000		100 000
		200 000		100 000
Not 6 Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgång				
Realisationsresultat		0		310 167
		0		310 167
Not 7 Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter				
Ränteintäkter, bank och myntauktioner		162		1
Summa		162		1
Not 8 Räntekostnader och liknande kostnader				
Övriga räntekostnader		0		709
Summa		0		709
Not 9 Inventarier, verktyg och installationer		2016-12-31		2015-12-31
Ingående anskaffningsvärde		163 778		163 778
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden		163 778		163 778
Ingående avskrivningar		-163 776		-162 302
Årets avskrivningar		0		-1 474
Utgående redovisat värde		2		2
Avskrivningar enligt plan beräknas på en nyttjandeperiod av 5 år.				
Not 10 Andelar i koncernföretag				
Företag	Antal/kap.	Redovisat värde		Redovisat värde
Organisationsnummer	andel %	värde		värde
Myntauktioner i Sverige AB, Stockholm	250	250 000		250 000
556778-8616	100,00 %			
		250 000		250 000
Uppgifter om eget kapital och resultat		Eget kapital	Eget kapital	
Myntauktioner i Sverige AB		3 200 000	2 332 624	
		Resultat	Resultat	
		850 000	786 845	
Not 11 Andra långfristiga värdepappersinnehav		2016-12-31		2015-12-31
<i>Värdepapper</i>		<i>Antal</i>		<i>Antal</i>
Lux korträntefond Mega		1 000 000		1 000 000
SHB Fonder Flexibel ränta		500 000		500 000
SHB Fonder Global Tema		1 152 718		0
SHB Balans 50		0		202 000
		2 652 718		2 854 718
På balansdagen uppgår marknadsvärdet på ovanstående värdepapper till 4 918 744 kronor.				
Ingående anskaffningsvärde		2 854 718		2 544 550
Inköp		0		1 842 598
Försäljningar		-202 000		-1 532 430
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden		2 652 718		2 854 718
Not 12 Eget kapital		Balanserat resultat		Resultat
Belopp vid årets ingång		3 337 492		141 367
Resultatdisposition enligt beslut av stämman:				
Överföring till balanserat resultat		141 367		-141 367
Årets förlust				-292 521
Belopp vid årets utgång		3 478 859		-292 521
Not 13 Donationer och andra fonder				
Burmesters medaljfond		163 625		163 625
Burmesters förlagsfond		235 193		235 193
Rasmussons stipendiefond		72 379		72 379
Lagerqvists medaljfond		189 661		189 661
		660 858		660 858
Fonderna har gottskrivits ränta med 0 % under året (1 % under 2015)				

Not 15 Pågående projekt	2016	2015
Erhållna medel Projekt bok Roger Svensson	113 000	113 000
Erhållna medel Projekt Svenska Mynthistorien	186 021	282 000
Nedlagda kostnader Projekt Svenska Mynthistorien	0	-95 979
Erhållna medel Projekt Brenner-boken	246 000	246 000
Erhållna medel Projekt Bok Hessegruppen	50 000	50 000
Nedlagda kostnader Projekt Bok Hessegruppen	-50 000	0
Summa	500 874	595 021

aktiviteter samt aktivt stiftelsearbete med uppbyggnad av ett omfattande internationellt numismatiskt nätverk" tilldela Bengt Holmén Brennermedaljen. (Bengt hade anmält förhinder och var inte närvarande vid årsmötet. Medaljen delades ut av Jan-Olof Björk efter en föreläsning vid Linnéuniversitetet.)

Styrelsen beslutade att "för förtjänstfullt numismatiskt arbete inom ramen för doktorsavhandlingen *The Re-Use of Coins as Ornaments in Viking Age Scandinavia* tilldela Florent Audy Rasmusson-stipendiet. (Florent hade anmält förhinder och var inte närvarande vid årsmötet. Stipendiet och medaljen delades ut av Ingemar Svenson vid en föreningskväll på Banérgatan.)

Föreningens guldnål "för 40-årigt hedersamt medlemskap" tilldelades: Curt Andersson, Lennart Bertilsson, Per Flodberg, Herman Gyllenhaal, Ernest Magnusson, Hasse Nilsson, Anders Nordin, Lars-Erik Rudström, Lars Söderström, Annika Held Wänseth och Ingvar Larsson. (Sekreteraren fick uppdraget att skicka guldnålen till de mottagare som inte var närvarande vid årsmötet.)

SNFs hedersgåva i silver, den så kallade Ekorren delades ut till Stefan Bergström, Lars Söderholm, Bertil Åkesson, Johnny Söderberg, Stellan Häggglund, Sören Persson, Björn Vincent, Jörgen Forsberg och Jan-Erik Ahrnlund, "för väl utfört arbete i samband med föreningens årsmöte i Örnsköldsvik den 7 och 8 maj 2016".

Vera och Lennart Sjöblom tilldelades SNFs hedersgåva, den så kallade Ekorren "för mångårig och flitig närvaro vid föreningens årsmöten samt vid föreningskvällarna".

Årsavgift

Årsavgiften för 2017 beslutades vara oförändrad, 250 kronor. Medlem som är under 20 år (junior) betalar 125 kronor och medlem som är bosatt utanför Sverige 375 kronor.

Styrelse

Styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen har sedan årsmötet 2016 haft följande sammansättning och ledamöterna följande funktioner.

Jan-Olof Björk	Ordförande
Roger Lind	Vice ordförande, programsekreterare, auktionskommissarie
Ingemar Svenson	Sekreterare, referatskribent
Christer Skaring	Kassaförvaltare
Ronny Jansson	Ledamot, klubbmästare
Curt Ekström	Ledamot, bibliotekarie, arkivarie, medaljvårdare
Lennart Castenhag	Ledamot, ansvarig hemsidan
Lars Eriksson	Suppleant
Erik Lie	Suppleant
Bengt Granath	Suppleant

Styrelsen har under 2016 hållit sex protokollförda styrelsemöten, varav tre fysiska möten (12 mars, 7 maj och 20 augusti) och tre telefonmöten (3 februari, 8 november och 13 december).

Stiftelser

Sven Svenssons stiftelse för numismatik Föreningen har under 2016 representerats av följande personer:

Ledamöter	Suppleanter
Jan-Olof Björk	Curt Ekström
Ingemar Svenson	Ronny Jansson
Roger Lind	Lars Eriksson

Stiftelsen har under 2016 permutterats och stiftelsens föreskrifter har förändrats enligt Kammarkollegiets beslut den 26 januari 2016 (dnr 9.2 3838-15):

- punkt 2 i stiftelsens föreskrifter ändras till lydelsen "Stiftelsens angelägenheter skola omhändervas av en särskild styrelse, bestående av tre ledamöter och tre suppleanter. Ledamöterna och suppleanterna utses av Svenska Numismatiska Föreningen".
- punkt 3 i stiftelsens föreskrifter ändras till lydelsen "Svenska Numismatiska Föreningen ska utse revisor jämte suppleant".

Efter missnöje med Länsstyrelsens hantering av Sven Svenssons Stiftelse JO-anmälades Länsstyrelsen 2014. JO beslutade den 4 mars 2016 (dnr 6215-2014) att rikta "Kritik mot Länsstyrelsen i Stockholms län och allvarlig kritik mot en tjänsteman där för åtgärder som vidtagits inom ramen för tillsynen över stiftelser."

Den hemsida som togs fram för några år sedan och de annonser som publicerats i flera tidskrifter har haft effekt och antalet ansökningar till stiftelsen har ökat. Under 2016 har rekordmånga ansökningar lämnats in. Det totala beloppet som söktes var i det närmaste det dubbla mot vad stiftelsen hade att dela ut 2016. Stiftelsens styrelse har haft ett angenämt men inte helt enkelt arbete med att prioritera bland alla ansökningar.

Sven Svenssons efterlämnade samlingar

Den stämningsansökan mot KMK som föreningen 2014 lämnade till Stockholms Tingsrätt (mål: T13919-14) avseende "bättre rätt till egendom" togs upp till huvudförhandling i månadsskiftet november-december 2016. Tingsrätten beslutade den 13 januari (2017) att KMK har bättre rätt till de Svensson objekt som är deponerade av SNF på KMK. Föreningen har överklagat Stockholm Tingsrätts dom till Svea Hovrätt.

Gummar Ekströms stiftelse för numismatik

Föreningen har under 2016 representerats av följande personer:

Ledamot	Suppleant
Christer Skaring	Roger Lind

Ändamål enligt stadgarna

Svenska Numismatiska Föreningen är ett vetenskapligt samfund, som har till ändamål att stödja och främja den numismatiska forskningen i Sverige, i första hand genom att utgiva eller medverka vid utgivandet av vetenskapliga arbeten i ämnet samt anordna föredrag, utställningar och visningar med numismatisk anknytning.

ning. Föreningen får även verka på annat sätt för det numismatiska intressets höjande (jämför stadgarna § 1a).

Följande aktiviteter har föreningen 2016 genomfört i enlighet med stadgarna.

Svensk Numismatisk Tidskrift

Föreningens tidning Svensk Numismatisk Tidskrift har under året utkommit med åtta nummer. Redaktör och annonsansvarig för SNT har varit Monica Golabiewski Lannby. Christer Skaring har varit ekonomisk ansvarig för SNT.

Styrelsen har under året diskuterat en förändring av formatet för SNT. Styrelsen har beslutat att tills vidare behålla nuvarande format.

SNT från 2003 och framåt finns i dag tillgängliga digitalt på SNF:s hemsida. Styrelsen har under året beslutat om och även tagit in offerter på skanning av tidigare nummer av SNT. Syftet med att digitalisera SNT är att utgivna tidningar ska vara tillgängliga för alla och envar. Detta i syfte att sprida kunskapen och intresset för myntsamlare och numismatik.

Hemsida (www.numismatik.se)

Föreningens hemsida firade 20-årsjubileum, den första sidan lanserades 1996. Förutom att annonsera föreningens aktiviteter har sektioner som månadens utställning, månadens boktips och falska mynt varit aktiva med ett par uppdateringar per månad. Även ett flertal mindre artiklar i spridda numismatiska ämnen har publicerats. Hemsidan har under 2016 i snitt haft 6400 besökare per månad vilket är en rejäl ökning sedan föregående år (5000). Under december var antalet besökare "all-time-high" för en månad med över 8600 besök.

Den Svenska Mynthistorien

Ingen ny volym har utkommit 2016. Arbetet med den kommande delen Vasatiden har fortgått under året och planerad utgivning för den tredje delen är preliminärt 2017. Arbetet med den fjärde volymen Medeltiden har påbörjats och en projektgrupp har tillsatts.

Medlemmar	Sverige	Norden	Europa	Övriga länder	Summa
Män	635	24	6	4	641
Kvinnor	23	1	-	-	24
Juniorer	5	-	-	-	5
Föreningar/klubbar	21	-	-	1	22
Institutioner	12	4	2	-	18
Summa medlemmar	696	29	8	5	738

Övrig bokproduktion

Under ledning av Curt Ekström har arbetet med den andra volymen av Svensk Numismatisk Bibliografi (efter 1903) baserad på material framtaget av Björn-Otto Hesse fortgått under året.

Förhandlingar om publikationsrätt har fortsatt avseende en bok författad på ryska över den del av Elias Brenners samling som i dag finns i Moskva.

En uppdatering och utvidgning av skriften *Medaljer utgivna 1873-1998. Belöningar, fonder och stipendier, Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar* som ingår i föreningens serie smärre skrifter har fortgått under året.

Medaljutgivning

Inga medaljer har utgivits under 2016.

Auktionsverksamhet

Föreningen har under 2016 avhållit två auktioner, båda auktionerna med material från Sven Svenssons samlingar. Vid årsmötet den 7 maj i Örnsköldsvik avhölls auktion 169 och vid julfesten i Stockholm den 7 december avhölls auktion 170. Den senare en mindre auktion med enklare material.

Myntauktioner i Sverige AB (556778-8616)

Föreningens helägda bolag Myntauktioner i Sverige AB (MISAB) har under 2016 hållit åtta auktioner. Fyra kvalitetsauktioner (11-12 mars, 21 maj (två auktioner) samt 9-10 september) och fyra internetauktioner (7 februari, 8 maj, 23 oktober samt 4 december).

Jan-Olof Björk har varit Svenska Numismatiska Föreningens ägarrepresentant i bolagets styrelse. Resultat och eget kapital för MISAB framgår av balansräkningen.

2015 beslutade styrelsen att delar av vinsten från MISAB skulle användas för att subventionera auktionskataloger från MISAB för de medlemmar

som önskade teckna helårsabbonemang (2016) på dessa kataloger. Förhållandevis få medlemmar utnyttjade medlemsrabatten och styrelsen har därför beslutat att inte återupprepa erbjudandet 2017.

Policy för omsättning av förfalskningar och kopior

Föreningen ser allvarigt på handel med förfalskningar och kopior. Förekomsten av förfalskade och kopierade objekt riskerar kyla ned intresset för samlandet, vilket i förlängningen även kan skada numismatiken som forskningsområde. Policyn har varit en stående punkt vid alla ordinarie styrelsemöten som styrelsen hållit under året. Inga förändringar av policyn har gjorts under 2016.

Föreningsmöten och aktiviteter

24 februari Föreningskväll på Banérgatan med föredrag av Svante Fischer.

30 mars Föreningskväll på Banérgatan.

2 april SNF deltog med ett bokbord på GNF:s myntmässa i Göteborg.

23 april SNF deltog med ett bokbord på FriMynt.

27 april Föreningskväll på Banérgatan.

7-8 maj Årsmöteshelg i Örnsköldsvik med förutom årsmöte, bland annat en auktion.

25 maj Föreningskväll på Banérgatan.

28 september Föreningskväll på Banérgatan med föredrag av Annika Eriksson.

4 oktober Brennermedaljen delas ut till Bengt Holmén på Linnéuniversitetet i Växjö.

26 oktober Föreningskväll på Banérgatan med temat Diskussionsafton. Rasmusonstipendiet delades ut till Florent Audy.

26 november Föreningen deltog vid myntmässa i Stockholm med bokbord.

7 december Föreningens julfest med en mindre auktion.

Medlemsutveckling

Föreningen har 738 medlemmar per den 31 december 2016, vilket är en ökning med 24 jämfört med 2015.

Antalet prenumeranter av SNT (inklusive medlemmar) är 818.

Jan-Olof Björk	Ordförande
Ingemar Svenson	Sekreterare
Roger Lind	Vice ordförande
Christer Skaring	Kassaförvaltare
Curt Ekström	Ledamot
Lennart Castenhag	Ledamot
Ronny Jansson	Ledamot

Under året har SNF fått information om att Sten Törngren avlidit.

Denna version av årsredovisningen är inte reviderad, justeringar kan komma att göras. Information om eventuella förändringar kommer att finnas på hemsidan. MISAB:s redovisning av eget kapital och resultat är preliminärt. Slutgiltiga siffror kommer att publiceras vid senare tillfälle.

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Årsavgiften är 250 kronor
Som medlem får du även
Svensk Numismatisk Tidskrift
som utkommer med
åtta nummer per år

info@numismatik.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

FRÅGESPALTEN

FOTO: INGEREVA BERGD AHL.

Varken peng eller pollett

I årets februari nummer, under Frågespalten på sidan 20, ställde Ingereva Bergdahl en fråga om ovan avbildade föremål som hon funnit på en vind i Ösmo. Ett utförligt svar har hon och vi andra undrande nu fått från en av SNT:s kunniga läsare:

Svar: Blyplattan kommer från en vikt. Den har legat ovanpå en järnvikt, sedan har man gjutit på bly för att få exakt vikt. Genom hålet har det gått ett handtag. Vikten bör ha vägt 3 lipund (vilket motsvarar cirka 25,5 kg).

Initialerna F.W. står för Johan Fredric Wallin, som var justerare i Stockholm åren 1838–1863.

Staffan Andersson,
Örebro

PRESSKLIPP 1925

Namnen på småsedlarna.

Ett litet önskemål.

Om man undersöker namntrycken å våra 10- och 5-kr.-sedlar, finner man, att namnteckningarna ibland äro skrivna med påfallande stor stil och intaga ett synnerligen stort utrymme både på bredd och höjd. Ofta är namnets utsträckning på bredden så stor, att det måst placeras alldeles in på ramen, och ibland slumpar det sig, att namnets första bokstäver kommit att stå på själva denna infattning.

Utmärka sig båda namnteckningarna för bredd, är intrycket allt annat än tilltalande. Man finner sedlar, där namnen tillsammans upptaga en bredd av omkr. 8 cm. och åter andra, där deras utsträckning inskränker sig till omkr. 5 cm. På de senare är avståndet mellan vänstra namnet och ramen 7–8 mm., vilket förefaller tillfredsställande.

Att undvika dessa onödiga skönhetsfläckar bör ej föranleda den ringaste svårighet. Ingen namnteckning behöver omskrivas. De allt för stora namnen förminkas på fotografisk väg till lämplig skala. Sedan gäller det att med omsorg placera dem på avsedda platser på sedeln. Z.

Ur Bancoposten
den 15 april 1925 s. 96

AUKTIONER & MÄSSOR

- 1/4 Göteborgs Numismatiska Förening, Myntmässan
- 8/4 Falu-Borlänge Myntklubb, Mynt- och Frimärksmässan, Borlänge
- 22/4 FriMynt 2017, Mynt- och Frimärksmässan, Helsingborg
- 6/5 Myntauktion, Myntkompaniet, Stockholm
- 20/5 MISAB 23, Älmhult
- 23-24/9 MISAB 24, Stockholm

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Obs! Ny besöksadress:
Hantverkargatan 36, Kungsholmen
Box 7377, 10391 Stockholm
Tel. 08-611 01 10

Stor MYNT-

och Frimärksmessa

Lördag 8 April 2017

Kl. 10.00 – 16.00

BORLÄNGE

Forum Kvarnsveden

Kvarnsvedens centrum

10-12 handlare

- Mynt • Sedlar • övrig numismatik
- Medaljer • Polletter • Frimärken

Entré: 25 kr Kaffeservering Stor fri parkering

Arrangör:

Falu-Borlänge Myntklubb

Information: Tfn: 073 - 048 32 04

Hemsida: www.fb-myntklubb.se

Skarabé
Mynt & Guld AB
köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.u.se
Öppet: Vardagar 10-18

FriMynt 2017

43:E INT. MYNT- & FRIMÄRKSMÄSSAN

Välkommen!

22 april kl 11.00-17.00

IDROTTENS HUS

MELLERSTA STENBOCKSGATAN, HELSINGBORG, SVERIGE

www.frimynt.se

H-Expo • Drottninggatan 184, 254 33 Helsingborg • Tel +46 (0)705-29 25 60 • Fax +46 (0)42-29 20 83

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 - 411 08 07

Öppet: måndag - torsdag 11-13

Lunds Mynthandel

Köper och Säljer
Byter och Värderar

Mynt och Sedlar
Tillbehör och Litteratur

Lagerlista finns på
www.lundsmynthandel.se

Klostergatan 5, 222 22 Lund
tel. 046 - 14 43 69
butik@lundsmynthandel.se

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61
Fax 08 - 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 13 94 84
besour@telia.com
www.besour.se

COLLECTIA AB

Box 43
310 20 Knäred
Tel. 0430 - 507 43 (mån - tors 13 - 15)
info@collectia.se
www.collectia.se
Kontaktperson: Jimmy Häggqvist

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 - 732 66 86, 070 - 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 - 813 73
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
503 06 Borås
Tel. 033 - 41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. / fax 046 - 14 43 69
butik@lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
Tel. 0455 - 155 99
melinmynt@hotmail.com

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 - 28 63 25
corona-coin@swipnet.se
www.coronamylnt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
102 43 Stockholm
Tel. / fax 08 - 673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61, fax 08 - 661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 - 113 22 07
nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 031 - 20 81 11
numikon@comhem.se

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. / fax 046 - 25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 - 12 25 28
petersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
103 27 Stockholm
Tel. 08 - 411 50 81, fax 08 - 411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 - 13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL

& AKTIESAMLAREN AB
Hantverkargatan 36 / Box 7377
103 91 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10, fax 611 32 95
info@aktiesamlaren.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 Stockholm
Tel. 070 - 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. / fax 031 - 20 81 11
numikon@comhem.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08 - 411 08 07, fax 08 - 21 21 96
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070 - 368 08 07
info@wijk.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08 - 732 66 86 • 070 - 212 64 55
www.mynt.nu/smf/

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 6 maj 2017

Ett urval av vad som bjuds ut:

½ mark 1557

⅓ riksdaler 1818
Kungens begravning

Riga 1 dukat 1648

1 dukat 1709

Norge
¼ speciedaler 1648

Norge
½ riksdaler 1862

USA
1 dollar 1801

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

INLÄMNING PÅGÅR

Just nu arbetar vi med de objekt som ska säljas på vår auktion i september. Vi har redan många objekt inlämnade, varav en hel del rariteter och mynt i höga kvaliteter. Passa på att ta del av de förmånliga villkoren hos Sveriges aktivaste marknadsplats för numismatiska objekt! Inlämning till höstens kvalitetsauktion pågår till och med maj månad. Vi tar löpande emot inlämningar till våra internetauktioner.

MÖT OSS OCH VÅREN I HELSINGBORG!

Möt oss där västkusten är som numismatiskt bäst - på FRIMYNT i Helsingborg! Vi finns på plats på Sveriges största myntmässa, där vi tar emot inlämningar, säljer auktionskataloger och visar objekt som ska säljas på våra kommande auktioner. Gör Du en inlämning till vår kommande kvalitetsauktion bjuder vi Dig på mässans entréavgift (100:-). Vi tar även löpande emot inlämningar till våra internetauktioner. Självklart erbjuder vi fri värdering av numismatiska objekt. Mässan äger rum på Idrottens hus lördagen den 22 april och är öppen mellan kl. 11 och 17.

Möt våra glada medarbetare på FRIMYNT!

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se